

"??60.000????????????????????????????????
???? ???? , ??? ??? ?? ???????? ???? ?? ????????? ? ?????????".

Αουσβιτς, Φθινόπωρο του 1944

«Προς τους αγαπημένους μου, Δημήτριον Αθαν. Στεφανίδης, Ηλίας Κοέν, Γεώργιος Γούναρης. Η αγαπημένη μου παρέα Σμαρώ Εφραιμίδου και τόσοι άλλοι που πάντα τους θυμάμαι, και για να τελειώσω, προς την αγαπημένη μου πατρίδα ΕΛΛΑΣ που πάντα υπήρξα καλός πολίτης. Ξεκινήσαμε από την Αθήνα μας 2 Απριλίου 1944 ... Μετά δέκα ημέρας ταξιδιού, 11 Απριλίου, φθάσαμε στο Άουσβιτς όπου μας μετέφεραν στο στρατόπεδο του Μπιρκενάου μείναμε ένα μήνα περίπου καραντίνα κι από εκεί μας αποσπάσαν τους γερούς κα δυνατούς. Που; Πού; Μήτσο μου; Σ' ένα κρεματόριο θα σας εξηγήσω παρακάτω την ωραία δουλειά που μας θέλησε ο Παντοδύναμος να πράξουμε ... Τα δράματα που έχουν δει τα μάτια μου είναι απερίγραπτα ... Αγαπημένοι μου θα πείτε διαβάζοντας τι εργασία έκαμνα, πως μπόρεσα να κάνω εγώ ο Μανώλης ή ένας οποιοσδήποτε άλλος αυτή τη δουλειά ...

Την περιουσία της οικογένειάς μου την παραχωρώ σε σένα Μήτσο -Δημήτριο Αθανασίου Στεφανίδης- με την παράκληση να πάρεις κοντά σου τον Ηλία τον ξάδελφό μου. Ο Ηλίας είναι Κοέν και να τον θεωρήσεις σαν να έχεις εμένα τον ίδιο, να τον προσέχεις πάντα και εάν τυχόν επιστρέψει η Σαρρίκα Χούλη, η ξαδέλφη μου να την κάνεις Μήτσο μου το ό,τι έκανες στην αγαπημένη μου ανεψιά σου Σμαράγδα, διότι όλοι εδώ υποφέρουμε όσο δεν μπορεί να το φαντασθεί άνθρωπου νους. Να με θυμάστε καμιά φορά όπως σας θυμάμαι κι εγώ. Δεν ήταν τυχερό να δω κι εγώ ελεύθερη την Ελλάδα μας όπως την είδατε κι εσείς στις 12/10/44. Όποιος ρωτήσει για μένα να πείτε ότι δεν υπάρχω πλέον και ότι πήγα σαν πραγματικός Έλληνα ... Σχεδόν κάθε φορά που σκοτώνουν διερωτάμαι εάν υπάρχει Θεός και εν τούτοις πάντα πίστεψα σε Αυτόν και πιστεύω ακόμα ότι ο Θεός το θέλει, ας γίνει το θέλημά του.» (Μ. Νατζαρί, Χειρόγραφα 1944-1947, εκδ. Αλεξάνδρεια 2018).

Τα λόγια αυτά γράφτηκαν από έναν Θεσσαλονικιό, τον Μαρσέλ Νατζαρί. Ήταν ανάμεσα στους τελευταίους Έλληνες Εβραίους που εστάλησαν στο Άουσβιτς. Γεννημένος το 1917, πολέμησε στην Αλβανία ως έφεδρος δεκανέας. Υπέστη την εξευτελιστική μεταχείριση των Ελλήνων Εβραίων της Θεσσαλονίκης στην πλατεία Ελευθερίας στις 11 Ιουλίου 1942 και μετά τα καταναγκαστικά έργα στη Μενεμένη. Όταν οι Γερμανοί τους επέτρεψαν να γυρίσουν, δραπέτευσε από τη Θεσσαλονίκη και εντάχθηκε στον ΕΛΑΣ. Προδόθηκε και συνελήφθη από τους Γερμανούς. Βασανίστηκε στην οδό Μέρλιν (έδρα των SS στην Αθήνα) και μετά στις φυλακές Αβέρωφ και στο στρατόπεδο Χαϊδαρίου απ' όπου στάλθηκε στο Άουσβιτς. Επιβίωσε και υπηρέτησε ως έφεδρος δεκανέας στον ελληνικό στρατό κατά τον εμφύλιο πόλεμο. Έζησε την ιστορία της πατρίδας μας όπως και χιλιάδες άλλοι Έλληνες, με

μια διαφορά. Επειδή ήταν Εβραίος στο θρήσκευμα, εστάλη στο Άουσβιτς. Εκεί, το φθινόπωρο του 1944, έγραψε μία επιστολή προς την οικογένειά του, αν και γνώριζε ότι δεν υπήρχε τρόπος να την στείλει. Είχε την ελπίδα ότι κάποιος κάποτε θα την έβρισκε και θα φρόντιζε να φτάσει στον προορισμό της. Χρειάστηκαν τριάντα πέντε χρόνια για να την βρει κάποιος, ήταν το 1980, -και ενώ ο Μαρσέλ Νατζαρί είχε ήδη αφήσει την τελευταία του πνοή- και άλλα τριάντα έξι χρόνια, μόλις το 2016, για να καταστεί τεχνολογικά δυνατό να διαβαστεί ολόκληρη. Ανήκει στους «κυλίνδρους του Άουσβιτς» δηλαδή στα «πιο σημαντικά κείμενα μαρτυρίας για το Άουσβιτς».

Στη μνήμη των εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων, ανεξαρτήτως θρησκειώματος, που δολοφονήθηκαν, ας διαβάσουμε μαζί τούτα τα λόγια από το χειρόγραφο του Μαρσέλ Νατζαρί: «Πεθαίνω ευχαριστημένος αφού ξέρω ότι αυτή τη στιγμή η Ελλάς μας είναι Ελεύθερη, δεν θα ζήσω εγώ, ας ζήσουν οι άλλοι, η τελευταία μου λέξη θα είναι Ζήτω η Ελλάς».

Και ας δώσουμε μία υπόσχεση στη μνήμη των 60.000 Ελλήνων Εβραίων που δολοφονήθηκαν από τους Ναζί, ότι δεν θα αφήσουμε ποτέ να αναβιώσει ο φασισμός.

ΠΗΓΗ: [ιστοσελίδα ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, 27.1.2020](#)